

**A gazdasági szankciók várható hatása
a belorusz gazdaságra**

Expected Impact of Economic Sanctions
to the Belarusian Economy

ARANYOSSY MÁRTON

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Baranyi Tamás Péter

Szöveggondozás:

T-Kontakt Kft.

Tördelés:

Lévárt Tamás

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© Aranyossy Márton, 2021.

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2021.

ISSN 2416-0148

<https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.KE-2021.48>

Absztrakt: Belarusz sajátos gazdasági modellje nagy mértékben épít az Oroszországgal fenntartott gazdasági és politikai kapcsolatokra. Azonban az ország geopolitikai helyzetéből adódóan, és az Oroszországtól való gazdasági függés csökkentése érdekében a külgazdasági kapcsolatok diverzifikációja Minszk egyik alapvető érdeke. A külgazdasági diverzifikáció szempontjából az Európai Unió kulcsfontosságú régió Belarusz számára. Ugyanakkor, a belorusz belpolitikai események többször is az Unió és a nyugati országok által bevezetett, Belaruszt sújtó gazdasági szankciókhoz vezettek. A 2021. május 23-ai utasszállító repülőgép minszki kényszerleszállását és a gépen utazó ellenzéki aktivista letartóztatását követően az Európai Unió újabb gazdasági szankciók bevezetését jelentette be. Az Unió Belarusz második legnagyobb külkereskedelmi partnere, ezért az uniós szankciók komoly veszteséget jelentenének az ország több gazdasági ágazatban. Ugyanakkor a szankciók számos EU-tagállam számára is gazdasági veszteségekkel járnának, és tovább növelnék a belorusz gazdaság kötődését Oroszországhoz.

Kulcsszavak: Belarusz, gazdasági szankciók, külgazdaság, többvektorú külpolitika

Abstract: *The unique economic model builds greatly on its economic and political relations with Russia. However, because of the country's geopolitical position and its interest to reduce the economic dependency on Russia, the diversification of economic partners is a key interest of Minsk. The European Union is a crucial partner of Belarus in its aim to diversify economic partners. Nevertheless, because of the domestic political situation in Belarus, the European Union and several western countries imposed targeted economic sanctions on Belarus. Following the forced landing of the passenger aircraft and the arrest of an opposition activist on the 23rd of May 2021, the European Union announced that it would impose new economic sanctions on Belarus. The European Union is the second biggest trade partner of Belarus. The targeted economic sanctions imposed by the EU can potentially cause considerable harm in several important sectors of the Belarusian economy. However, economic sanctions imposed by the EU can also harm some of the EU member states which have close economic ties with Belarus and would lead to the strengthening of the economic ties between Belarus and Russia.*

Keywords: *Belarus, economic sanctions, foreign trade, multi-vector foreign policy*

BEVEZETÉS

Jelen elemzésben célom az, hogy megvizsgáljam, milyen hatással lehetnek a belorusz gazdaság egyes ágazataira az Európai Unió és az Egyesült Államok által meghirdetett, célzott gazdasági szankciók. A potenciális szankciók hatásának vizsgálatához először azt tanulmányozom, hogyan épül fel a belorusz gazdaság, és melyek az ország külgazdasági kapcsolatainak fő jellemzői.

A POSZTSZOVJET BELARUSZ GAZDASÁGI FELÉPÍTÉSE

A Szovjetunió felbomlását követően Belarusz több, a mai napig kulcsfontosságú, a gazdaságot előnyösen érintő tényezőt örökölt. Az 1960-as évektől a Belorusz SZSZK területén [jelentős industrializációs folyamatok mentek végbe](#), amelyek leginkább a gépgyártás, az autóipar és a petrokémiai ipar ágazatait érintették. Ennek köszönhetően a fejlesztéseket megelőzően meglehetősen elmaradott belorusz gazdaság és ipar a 80-as évek végére felzárkózott a Szovjetunió belüli fejlettebbnek számító Oroszországi SZSZSZK és az Ukrajnai SZSZK szintjére.

A 90-es években más kelet-európai államokhoz képest Belaruszban [jóval csekélyebb](#) mértékűek voltak a privatizációs és gazdasági liberalizációs folyamatok. [Nem került sor sokterápiára](#), 1994-ben az utalványalapú privatizációt leállították. A Szovjetunió felbomlását követő gazdasági válságából Belarusz viszonylag gyorsan kilábal. A szovjet időszak utolsó évének gazdasági teljesítményét (egy főre jutó GDP-jét) már [2002-ben](#) meghaladta az ország, összehasonlítással Oroszország csak 2006-ban tudta azt meghaladni.

A csekély mértékű privatizáció eredményeképpen Belaruszban az állami tulajdonú vállalatokban foglalkoztatottak aránya a mai napig kifejezetten magas, 2019-ben ilyen helyen a munkavállalók [39,4%-a](#), a vegyes, azaz részben állami, részben magántulajdonban lévő vállalatok foglalkoztatásában a munkavállalók további [18,2%-a dolgozott](#). Az állami tulajdonú vállalatok szerepét a belorusz gazdaságban az is jól tükrözi, hogy 2019-ben a GDP [26%-át és az export 74%-át](#) adó ipari termelés [65,7%-át](#) ilyen vállalatok állították elő. Hasonlóan nagy aránnyal bír az állami szektor a mezőgazdaságban, itt a termelés 79,8%-át adták állami vagy részben állami vállalatok, míg az építőiparban az állami és a vegyes tulajdonú vállalatok aránya 43,8% volt az említett évben. A [szolgáltatások](#) terén a magánszektor jelentősen nagyobb aránnyal rendelkezik, mint az állami. A szolgáltatási szektor és a magánszektor aránya folyamatosan növekvő tendenciát mutat a foglalkoztatottság és a GDP-ben való részesedés tekintetében. A magánszektor növekvő szerepét az is jól mutatja, hogy míg 2005-ben a Világbank által készített Ease of Doing Business Index alapján Belarusz a [106. volt](#), addig a 2019-es listán már a [49. helyre jött](#) fel a vizsgált országok között.

Az állami tulajdonú vállalatok kulcsfontosságú szerepet játszanak a belorusz állam egyik legfőbb szociális célkitűzése, a teljes foglalkoztatottság megteremtésének elérésében. A [Belorusz Statisztikai Hivatal](#) adatai szerint a regisztrált munkanélküliség Belaruszban 0,5%, azonban a valós munkanélküliség ennek többszöröse – 4,1% körül van. A nagyarányú foglalkoztatottság fenntartásának egyik eszköze a veszteséges vállalatok pénzügyi támogatása. [2019-ben az állami vállalatok 14,7%-a](#) volt veszteséges, azonban ez az arány erősen változik az ország gazdasági helyzetétől függően. Így 2012-ben a veszteséges vállalatok aránya 5,5%, míg 2015-ben 23,5% volt.

A GAZDASÁGI NÖVEKEDÉS ÜTEME ÉS HATÁSA A TÁRSADALMI JÓLÉTRE BELARUSZBAN

Az 1990-es évek közepétől egészen 2009-ig Belarusz Európa egyik leggyorsabban növekvő gazdasága volt. A [Világbank adatai](#) alapján a belorusz gazdaság átlagos növekedése 1995 és 2008 között 2,8 százalékponttal volt nagyobb, mint a többi kelet-európai és közép-ázsiai ország átlagos gazdasági növekedése ugyanebben az időszakban (1. táblázat).

[1. táblázat](#)

A belorusz GDP átlagos növekedése a régió
és a világ országaival összehasonlítva

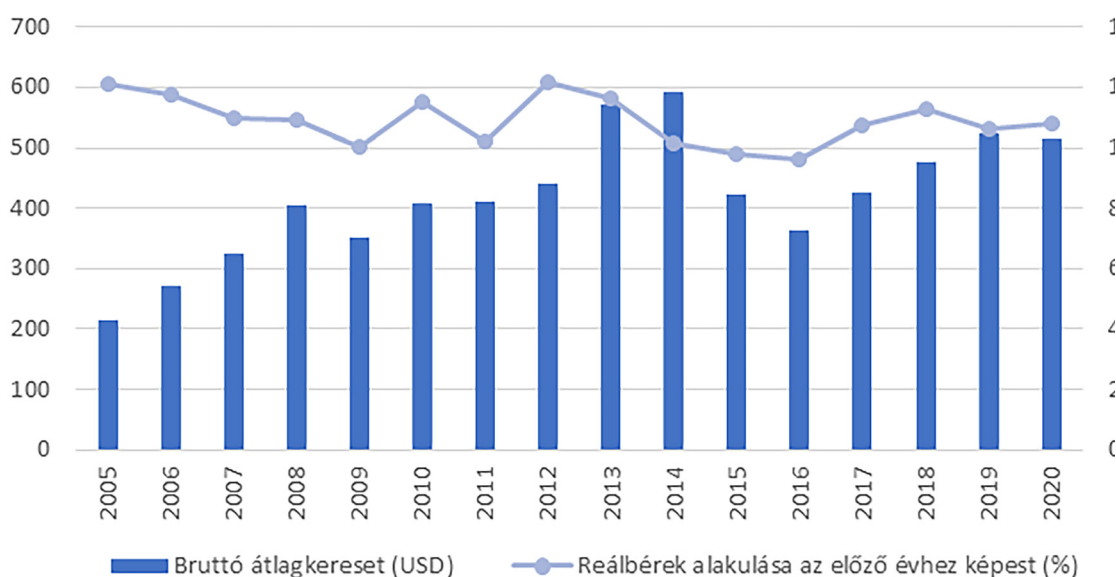
	Összes ország	Kelet-Európa és Közép-Ázsia	Belarusz
Átlagos GDP-növekedés 1995–2008 (%)	2,8	3,9	6,7

A gazdaság növekedésével párhuzamosan Belaruszban a lakosság életszínvonalának jelentős javulása is megfigyelhető volt. A [Világbank módszertanát alkalmazva](#) megállapítható, hogy 2003 és 2014 között Belaruszban a jövedelmi szegénységi arány (azoknak az aránya, akik vásárlóerő-paritáson számított kevesebb mint 5 USD-ből élnek naponta) 32%-ról 1% alá csökkent. Ugyanez az arány 2003 és 2013 között a kelet-európai és közép-ázsiai régióban 38-ról 13%-ra csökkent. A vásárlóerő-paritáson számított kevesebb mint napi 10 USD-ből élők aránya ugyanebben az időszakban 82%-ról 10% alá esett Belaruszban, míg a kelet-európai és közép-ázsiai régióban 73%-ról 47%-ra csökkent. Az átlagkeresetek kimagaslóan gyors ütemben növekedtek ebben az időszakban, így 2003 és 2014 között a reálbérek növekedése

évente átlagosan 10,9% volt (1. ábra). Ezek mellett Belarusz a posztszovjet térségben relatíve magas színvonalú egészségügyi és oktatási rendszert, illetve nyugdíjrendszert tudott fenntartani.

1. ábra
Átlagkeresetek alakulása Belaruszban 2005–2020 (USD)

Forrás: [Belorusz Statisztikai Hivatal](#), [Belorusz Nemzeti Bank](#), [Belorusz Statisztikai Hivatal](#), [Belorusz Nemzeti Bank](#), [Belorusz Statisztikai Hivatal](#)

BELARUSZ LEGFŐBB KÜLGAZDASÁGI PARTNEREI, ÉS OROSZORSZÁG SZEREPE A BELARUSZ GAZDASÁGBAN

Az Oroszországgal folytatott gazdasági együttműködésnek jelentős szerepe van a belorusz gazdaság fejlődésben. Oroszország Belarusz legnagyobb külkereskedelmi partnere, 2020-ban az export 45,2%-a, míg az import 50,2%-a realizálódott Oroszországgal, míg az elmúlt 10 évben a Belaruszba érkezett FDI átlagosan 53%-a származott onnan. A beérkező FDI 16%-a pedig Ciprusról származott, ami feltehetően ugyanúgy orosz tulajdonban lévő gazdasági körökhöz köthető. A Szovjetunió szétesését követően Belarusz és Oroszország gazdasági integrációját újonnan létrehozott intézményi keretek is erősítették. Mindkét ország tagja az 1995-ben létrehozott Vámuniónak, illetve a Vámunió alapján 2015-ben létrejött Eurázsiai Gazdasági Uniónak is. A 2000-es években gazdaságilag gyorsabb ütemben növekedő Oroszországgal való gazdasági integráció egy szélesebb felvevőpiacot nyitott

meg a belorusz ipar és mezőgazdaság előtt. A gazdasági integráció mellett azonban más tényezőket is meg kell említeni, amelyek hozzájárultak a belorusz gazdaság növekedéséhez.

A kereskedelmi lehetőségek és befektetések mellett Oroszország a piaci ár alatt értékesített szénhidrogénekkal is hozzájárult a Belarusz gazdaság növekedéséhez. A kőolajban és földgázban szegény Belarusz számára a kőolaj világpiaci árának növekedése a 2000-es évek elejétől [nem hogy nem járt gazdasági hátrányokkal, hanem extra bevételeket jelentett](#). Ebben az időszakban a kőolaj finomítása, feldolgozása és reexportálása az exportbevételek [35-38%-át, a GDP 9,5%-át adta átlagosan](#). Így például [2007-ben a belorusz export 31,6%-át](#) tették ki a finomított kőolajtermékek. A legnagyobb európai kereskedelmi partnerek közül Hollandiába irányult a belorusz export 17,7%-a, amelynek 97,5%-át a finomított kőolaj tette ki, az Egyesült Királyságba a belorusz export 6,5%-a irányult, amelynek 91%-a volt finomított kőolaj.

Az piaci áron alul importált energiahordozók több formában is hozzájárultak a belorusz gazdasági modell fenntartásához. Először is fontos szerepe volt a Szovjetuniótól örökölt vegyipari és petrokémiai üzemek működésének fenntartásában, másodsor pedig az energiahordozók által generált extra bevétel lehetővé tette a [puha költségvetési korlátok](#) fenntartását az állami tulajdonban lévő vállalatokban, ami egyenesen hozzájárult a foglalkoztatottság és a fizetések relatíve magas szinten tartásához. A belorusz állam kimagasló mértékben [tudott állami vagy állam által nyújtott](#) hitelből megvalósuló befektetéseket finanszírozni. Ráadásul az állami hitelek könnyebben elérhetőek voltak, és alacsonyabb kamatlábbal rendelkeztek, mint a piaci hitelek. Az energiahordozókból befolyó bevételek a fogyasztók szintjére is eljutottak a termelékenységénél gyorsabban növekedő fizetések formájában. Ugyanakkor téves azt gondolni, hogy a belorusz gazdasági növekedés kizárólag Oroszországhoz vagy a kőolajból származó bevételekhez köthető.

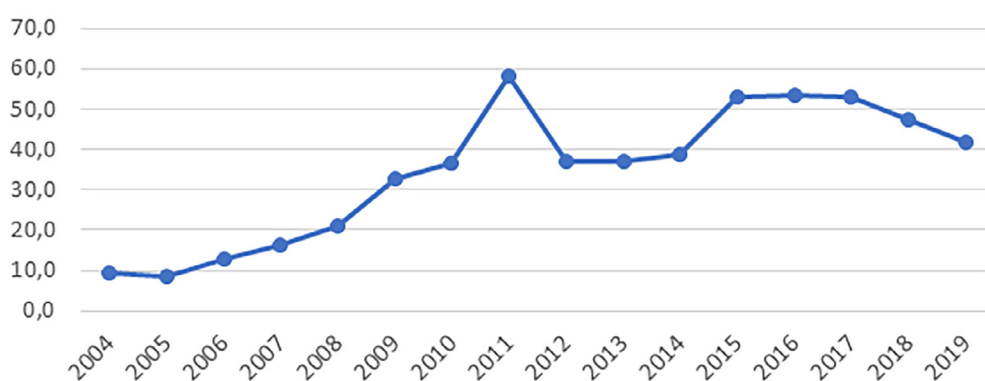
Fontos kiemelni, hogy Belaruszhoz hasonlóan Ukrajna is sokáig világpiaci ár alatt tudott importálni Oroszországból földgázt. [Vlagyimir Putyin orosz elnök állítása szerint](#) 2009 és 2014 között az ukrán gazdaságot 35,4 milliárd USD-vel támogatta az orosz fél az olcsóbb földgázzal és a tartozások elengedésével. Ráadásul Ukrajna jelentős tranzitország volt az Európai Unióba irányuló orosz energiahordozók számára, ami további bevételeket jelentett az országnak. A poszt-szovjet térségben tehát nemcsak a belorusz gazdaságnak származott haszna a kőolaj és a földgáz magas világpiaci árából. Belaruszban az ezekből származó bevételek a gazdaság más szektorainak fejlesztésére, a lakosság vásárlóerejének növelésére és a [kereslet által vezérelt gazdaság](#) megteremtésére irányultak. Ebből következőleg Belarusz gazdasági komplexitása relatíve magas, a [Harvard's Growth Lab](#) által készített kutatásban 2018-ban a 29. helyet kapta a vizsgált országok között. Számos poszt-szovjet és kelet-európai országgal összehasonlítva Belaruszra az életszínvonal és az általános jólét magasabb szintje jellemző, elmondható tehát, hogy a belorusz gazdasági fellendülés a kedvező világgazdasági környezet és egy tudatos gazdaságpolitikai irányvonal eredménye.

A belorusz elnök, Alexander Lukasenko számára az ország külpolitikai és külgazdasági kapcsolatainak keresztül elsősorban a politikai rezsim stabilitásának biztosítása a cél. A jólét gyorsütemű növekedése és a gazdasági stabilitás megteremtése a politikai stabilitás fenntartásának [alapja](#). Azonban az Oroszországban 2014-ben kezdődött gazdasági válság és a szénhidrogének világpiaci árának esése Beloruszban még [nagyobb gazdasági visszaesést jelentett](#), mint Oroszországnak. Ráadásul a válság Belorusz második legnagyobb kereskedelmi partnerét, Ukrajnát is érintette. A gazdasági helyzetet az is tovább nehezítette, hogy a [2000-es évek második felétől](#) Moszkva nekilátott folyamatosan csökkenteni Minszk energiahordozókból származó bevételeit oly módon, hogy megnövelte a Beloruszba irányuló földgáz árát, és elkezdte visszaigényelni a belorusz olajexport vámjának egy részét, majd [2015-től kezdve](#) kivette a Vámunióban lévő Belorusz által nem fizetett olajexport-vámokat. A felsorolt tényezők hatására kibontakozó gazdasági nehézségeket jól mutatja az államadósság növekedése (2. ábra), a GDP és az átlagfizetések szignifikáns csökkenése (3. ábra).

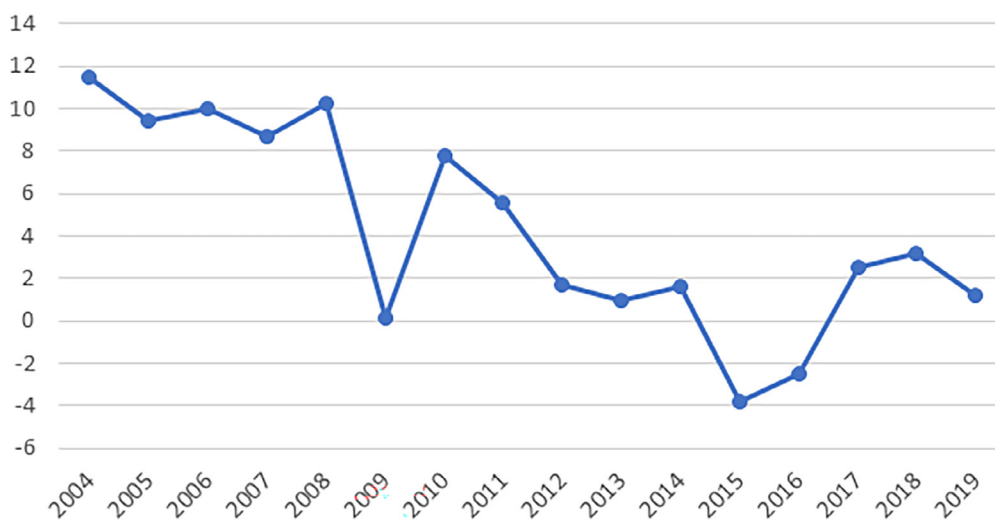
[2. ábra](#)

A belorusz államadósság a GDP arányában (%) 2004–2019

[3. ábra](#)

Belorusz GDP-növekedése (%) 2004–2019

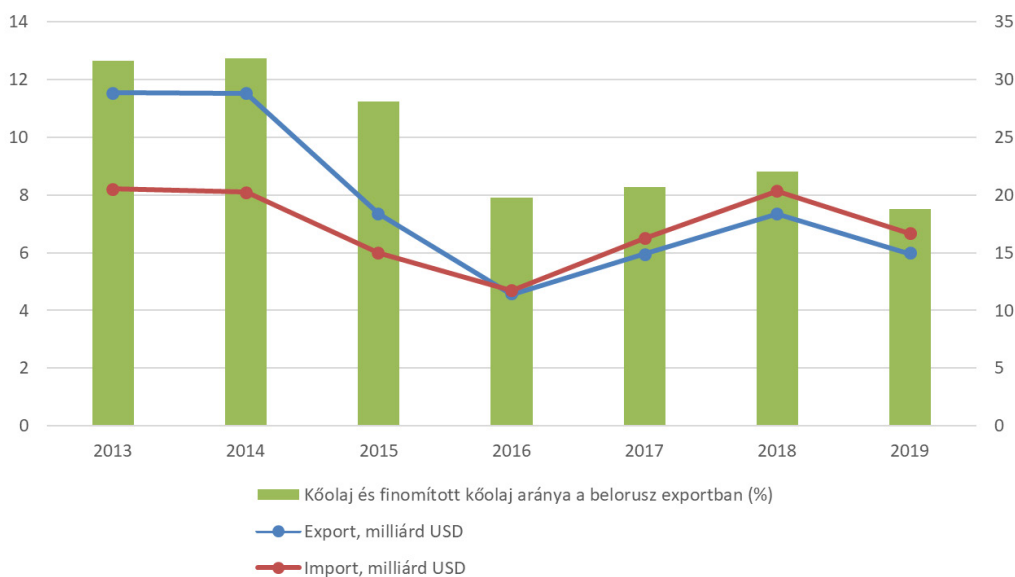

2014-ben nemcsak Belarusz gazdasági, de geopolitikai helyzetében is komoly fordulat következett be. A Krím-félsziget annexióját és a kelet-ukrajnai háborút követően Moszkvának [először voltak rosszabb politikai kapcsolatai](#) a nyugati országokkal, mint Minszknek. Minszk Dél-Oszétia és Abházia függetlenségéhez hasonlóan [Krím új státuszát sem ismerte el](#), és [kvázi neutrális félként](#) helyszínt biztosított az orosz és ukrán felek közötti tárgyalásoknak. Az Oroszországtól való gazdasági függés hátrányait felismerve Minszk egy új, „többvektorú” külpolitikát hirdetett meg. A többvektorú ebben az esetben azt takarja, hogy Belarusz a [külgazdasági partnerek diverzifikációjára törekszik](#), amelynek a külpolitikai kapcsolatteremtés az alapja. Ugyanakkor nem jelenti azt, hogy Minszk elfordulna Oroszországtól mint legfontosabb gazdasági és politikai szövetségesétől. Az új külpolitikai irányvonal eredményeképp 2016-ban Belarusz az Exporttámogatási és Fejlesztési Nemzeti Programjában célként tűzte ki, hogy 2020-ra az ország exportja [1/3–1/3–1/3 arányban](#) legyen megosztva az Eurázsiai Gazdasági Unió, az Európai Unió és a világ többi országai között. Ugyanebben az évben az Európai Unió [megszüntette](#) a Belarusz elleni szankciók jelentős részét, annak ellenére, hogy Minszkben nem következett be gyökeres változás a belpolitikai helyzetben.

A 2016-ban meghirdetett külkereskedelmi diverzifikációs célok ellenére 2015 és 2019 között a belorusz exportban Oroszország aránya [38,7%-ról 42%-ra](#) nőtt, és 2020-ban a [Belorusz Statisztikai Hivatal adatai](#) alapján ez az arány 45,2%-ra emelkedett. Bár, ahogy a 4. ábrán látható, a kőolajtermékek aránya a belorusz exportban csökkent, ezt az arányt befolyásolja az Oroszországból importált kőolaj ára és mennyisége, illetve a kőolaj és kőolajtermékek világpiaci ára. A 2014-et követő csökkenésben tehát szerepe volt egyfelől a kőolaj világpiaci áresésének, és annak, hogy 2016-tól kezdve Oroszország [csökkentette](#) a Belaruszba exportált kőolaj mennyiségét.

4. ábra

Belarusz kőolaj- és finomítottkőolaj-import és -export értéke (milliárd USD) és aránya (%) 2013–2019

A BELARUSZT ÉRINTŐ SZANKCIÓK A MÚLTBAN

Az Európai Unió már 1997-ben [felfüggesztette](#) a Belarusznak nyújtott technikai segítségnyújtási programjainak egy részét az országban kibontakozó autoriter rendszer miatt. 2004-ben, majd 2006-ban célzott gazdasági szankciókat vezettek be olyan kormányhoz közeli személyek ellen, akiket emberi jogok megsértésével gyanúsítottak. 2012-ben újabb, összesen 243 személyt és 32 gazdasági entitást [vont szankciók alá az Európai Unió](#). Azonban az orosz–nyugati érdekütközések egyre hangsúlyosabbá váltak az Oroszország közvetlen szomszédságában lévő államokban, Belarusz pedig gazdaságilag egyre kevesebbet profitált a szomszédos nagyhatalommal fenntartott gazdasági kapcsolatokból. Ennek következményeképp mind az EU számára, mind Belarusz számára felértékelődtek az egymás közötti politikai és gazdasági kapcsolatok. Ezeket a kapcsolatokat azonban a felek kölcsönösen arra is használták, hogy Oroszországra politikai nyomást gyakoroljanak. Így a 2007-es Oroszországból Belaruszba exportált [gáz árának emelését](#), valamint a 2008-as Georgiai háborút követően 2008. októberében az Európai Unió [megszüntette](#) a Belaruszt érintő szankciók egy részét. A Krím-félsziget 2014-es annexióját követően pedig 2016-ban további szankciók [feloldására](#) került sor. Tehát a nyugati országok Belarusszal szembeni szankciópolitikáját alapvetően nemcsak a Belaruszon belüli politikai helyzet határozza meg, hanem Minszk nyomásgyakorlási képessége Moszkva irányába.

A 2020. augusztus 9-én megtartott elnökválasztást követően Belaruszban tömeges tüntetések kezdődtek, amelyek erőszakos elnyomása után az [Egyesült Államok](#) és az [Európai Unió](#) újabb szankciókat vezetett be az ország ellen. Ezek a szankciók a belorusz kormányhoz közeli személyeket és számos állami tulajdonban lévő céget érintettek. 2021. május 23-án bombariadóval kényszerítették leszállásra egy Belarusz felett szálló utasszállító repülőgépet, azonban a Minszkben történő leszállást követően a fedélzeten nem találtak robbanóeszközöket. A gépen utazók közül két személyt – egy belorusz ellenzéki aktivistát és annak élettársát – a tranzitónában letartóztatták. Az incidenst követően az Egyesült Államok és az Európai Unió újabb gazdasági [szankciókat](#) léptetett életbe 2021. június 21-én, amelyek összesen 78 személyt és 7 gazdasági entitást érintettek. A szankciók által sújtott cégek között olyan fontos állami vállalatok is szerepelnek, mint a bányagépeket gyártó BelAZ, illetve a tehergépkocsikat, autóbuszokat és trolibuszokat gyártó MAZ. Az Európai Unió további szankciók bevezetését is [felvetette](#), ha a belpolitikai helyzet nem javul a jövőben. Ezt követően 2021. szeptember 2-án az EU [bejelentette](#), hogy új, Belaruszt érintő szankciókat készít, mivel Minszk közel-keleti, illetve afrikai menekültek és illegális bevándorlók eljuttatását asszisztálta a Belarusszal határos Litvániába.

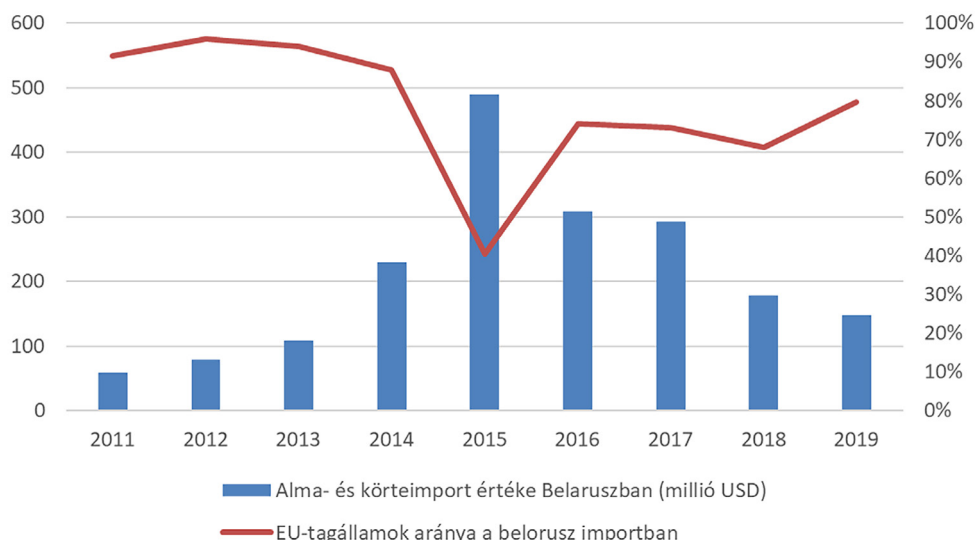
ÚJ GAZDASÁGI SZANKCIÓK ÉS VÁRHATÓ HATÁSUK A BELORUSZ GAZDASÁGRA

A belorusz külkereskedelmi termékforgalom egyenlege tartósan negatív. Az Európai Unió országai és az Egyesült Királyság összességében nem csupán Belarusz [második legnagyobb kereskedelmi partnerei](#), de ezek azok az országok, amelyekkel tartósan [pozitív külkereskedelmi egyenleget](#) tudott fenntartani. Az Unió és az Egyesült Királyság kulcsfontosságú exportpiacai a kőolajtermékek, a műtrágya, a faipar és a feldolgozóipar számára. Ugyanakkor a belorusz termékek ellen bevezetett szankciók nem csak a belorusz gazdaságra lennének negatív hatással. Példaként felhozható Klaipeda, Litvánia egyik kikötővárosa, amely a belorusz kőolaj- és műtrágyatermékek egyik jelentős tranzitpontja volt. A belorusz termékek a kikötő teherforgalmának [harmadát adták 2019-ben](#), azonban 2020-ban Belarusz leállította a kőolajtermékek szállítását Klaipedán keresztül, és orosz kikötőkbe irányította át. Tehát a belorusz ipari termékek és nyersanyagok behozatalát vagy szállítását esetlegesen tiltó szankciók nemcsak Minszket érintenék hátrányosan, de az ottani cégekkel dolgozó európai gazdasági szereplőket is.

Az Európai Unióból származó mezőgazdasági termékek exportjának tiltása is negatívan érintené a belorusz gazdaságot. Belarusz fejlett mezőgazdasággal és élelmiszerfeldolgozó iparral rendelkezik, ugyanakkor az EU-ból származó termékek jelentős bevételt jelentenek a gazdaság számára. 2014-ben Oroszország el-lenszankciókat vezetett be az Európai Unió tagországaival szemben: betiltották az érintett országok mezőgazdasági és élelmiszeripari termékeinek behozatalát. Oroszország ugyanakkor jelentős felvevőpiac volt számos uniós tagállam termékei számára. A szankciók megkerülésére 2014-et követően az Oroszországgal vámunióban lévő Belaruszon keresztül, gyakran [átcímkezve vagy illegálisan](#) jutottak el az EU-ból származó mezőgazdasági termékek, haltermékek és tejtermékek az orosz piacra. Így például 2013 és 2015 között a belorusz alma és körte import (5. ábra) értéke majdnem az ötszörösére nőtt, amelynek jelentős része EU-országokból származott. Ez a modell nemcsak lehetővé tette az exportpiac megtartását a szankciók által érintett országok számára, de egy új bevételforrást is teremtett Belarusz számára. A mezőgazdasági termékeket sújtó szankciók ismét negatív hatással lehetnek minden érintett gazdaságra, hiszen a Belaruszba exportáló EU-tagállamok, például Lengyelország és Litvánia számára jelentős piacvesztést jelentenének.

5. ábra

A kényszerleszállást követően már bevezetett európai uniós szankciók Belarusz szolgáltatási szektorát is érintették. 2021. május 25-én az EU-tagországok és Ukrajna [megtiltották](#) a belorusz légtér használatát a légitársaságaiknak, ami az utasszállító és az áruszállító repülőgépeket is érintette. 2021. június 4-én az Európai Unió [betiltotta](#) a légtérének és a repülőtereinek használatát a belorusz légitársaságok számára. A belorusz légtér használata után 2019-ben az Eurocontrol által beszedett légi navigációs díj [85 millió dollár](#) volt, aminek egy jelentős része kieshet a tilalom következtében. Továbbá előzetes szakértői számítások szerint Belarusz elveszítheti a beszedett tranzitdíjainak felét, illetve a Belavia belorusz légitársaság pedig bevételeinek 50%-át. Azonban Belarusz jelentős tranzitország marad a Kína és az Európai Unió országai között áramló áruforgalom számára. Jelenleg a Belaruszon keresztül átmenő áruforgalom csökkentése vagy megállítása [nem szerepel](#) sem Minszk sem Brüsszel terveiben.

A belorusz elnökválasztás és az azt követő tüntetések durva leverése miatt kiszabott szankciók a belorusz [Synesis IT céget is érintették](#). A cég arcfelismerő programokat fejlesztett, amit az EU állítása szerint a belorusz hatóságok a tüntetők beazonosítására használt. Az okos város és kommunikációs platformokat, illetve online játékokat fejlesztő cég visszautasította az Európai Unió állítását. A belorusz IKT-szektor az egyik leggyorsabban fejlődő szolgáltatási szektor, amely 2019-ben a GDP [6,2%-át](#) tette ki, emellett 2020-ban a Belaruszba irányuló FDI [9,1%-a](#) áramlott ide. A szektor még a 2020-as gazdasági visszaesés alatt is 7%-os növekedést mutatott, így kulcsfontosságú a belorusz gazdaság számára. Az IKT-szektor növekedésének ösztönzésére [2005-ben](#) High-Tech Park néven egy különleges gazdasági övezetet is létrehoztak Minszkben. A High-Tech Parkban működő IKT-cégek termékeinek [90%-a](#) exportra kerül, amelyből 49,1% jut Európába,

44% az Egyesült Államokba és Kanadába, 4,1% pedig a FÁK országokba. Az IKT-szektorban végzett [felmérés](#) szerint a dolgozók 64%-a tartja valószínűnek a politikai helyzet romlását az országban és 58%-a véli, hogy ez jelentős negatív hatással lehet a szektorra. Továbbá a megkérdezettek 53%-a tartja valószínűnek a képzett munkaerő kivándorlását, ami a megkérdezettek 47%-a szerint negatívan befolyásolja a szektort. Összesen a válaszadók 13%-a tartja lehetségesnek, hogy a céget teljesen áthelyezik egy másik országba, 4,4%-nál már folyamatban van a cég áthelyezése. Az IKT-szektorra érintő potenciális szankciók a magasan képzett és magas jövedelemmel rendelkező személyek további kivándorlását ösztönöznék, és a szolgáltatási szektor egy gyorsan fejlődő, a szolgáltatásexport 25%-át adó szféráját érintené negatívan.

KÖVETKEZTETÉSEK

Összességében az állami tulajdonban vagy részben állami tulajdonban lévő cégeket érintő szankciók potenciálisan a foglalkoztatottak [57,6%-át](#) érintik. Így a szankciók várható negatív hatásai a mezőgazdaságban és az iparban dolgozók nagy részét érintenék. Továbbá a szolgáltatási szektor, azon belül a légiirányítás, a légiközlekedés és az IT-szektor is a szankciók miatt kialakult helyzet vesztese lehet. Ki kell emelni azt is, hogy a gazdasági szankciók a Belarusszal szoros gazdasági kapcsolatokat fenntartó európai uniós államok és cégek számára is jelentős veszteségekkel járhatnak.

A szankciók hatékonysága és azok hatása a politikai elit életszínvonalára kétségbevonható, amit Oroszország példája is jól mutat. Ugyanakkor a viszonylagos jólét romlása a politikai rendszer legitimitásának meggyengüléséhez vezethet, ami az autoriter elemek megerősödését okozhatja. A meghirdetett külkereskedelmi diverzifikáció ellenére Belarusz túlnyomó részben még mindig Oroszországgal folytatja a külkereskedelmi tevékenységét, és ők a legnagyobb befektetők a belorusz gazdaságba. Az esetleges szankciók az Oroszországtól való gazdasági függés mértékét rövid távon csak tovább növelnék, pedig annak csökkentése Minszk hosszútávú érdeke, ebből kifolyólag feltételezhető, hogy a diverzifikációs törekvések a jövőben újra megjelennek.